

SÁNDOR IVÁN

Amiképpen annak előtte és azóta is

3.
(REGÉNYRÉSZLET)

Szekéren is utaztam, van élelmem, nem távolodom el a tengertől, jó irányba haladok, útitársam is van, gondolta, a kutya előrefutott, letelepedett, bevárta, szekéren is utaztam, van élelmem, nem távolodom el a tengertől, mondta a kutyának, szavakat találva a gondolataira, amikor a Fegyverkovács kérdezett, nem találtam szavakat arra, ami velem történt, gondolta, úgysem figyelt arra, amit elmondhattam volna a vándorlásunkról, apámról, csak a maga vesztesége foglalkoztatta, nem is a katonák dúlása, hanem a szomszédai, ahogyan mondta, gazzettei, gyanútlan voltam, ismételtette

beszélt, a kutya figyelte, néha vakkantott változó hangokon, mintha válaszolt volna, honnan jöttél, kérdezte Thomas, most én vagyok a Fegyverkovács, én nem kapok választ, gondolta, biztosan volt gazdád, talán vele is a katonák végeztek, hasonlítunk egymásra, ami történt veled, az hozzád tartozik, ismételtette esténként apám, túl sok minden történt már velem, gondolta, a kutya a lábához dörgölődött, leültek, feltápáskodtak, tovább indultak

apja sötétedéskor gyertyafénynél is írt, máskor csak üldögélt, Thomas tudta, hogy ilyenkor is dolgozik, működik bennem valami, mondta az apja, nem hagy nyugodni, állandóság van abban, ami történik, minden, ami egyszer megtörtént, megtörténhet újra, ezt a Professzorunk magyarázta az egyetemen, mondta az apja, ő a görögtől tanulta, akit fordítok, ami megtörtént, nem törölhető ki az időből, velünk marad, érted, nem nagyon, mondta Thomas, apám tovább magyarázott, nem nyugodott bele az értetlenségembe, gondolta, történt már veled, hogy valamitől nem tudtál szabadulni, mindig veled maradt, kérdezte az apja

amikor délre vándoroltunk, egyszer furulyaszót hallottam, nem tudtam, honnan szól, mondta Thomas, néha közelebből, néha távolabbról, de azóta is mintha hallanám, erről beszélek, mondta az apja, vannak dolgok, amik nem törölhetőek ki az emlékezetből, én akkor is hallom a hullámok moráját, ha messze vagyunk a tengertől, üzeneteket hoz a zúgás

a kutya néha belegázolt a part menti sekély vízbe, Thomas nem talált szavakat arra, hogy milyen volt az apja tekintete, amikor a hullámok hangjáról beszélt, de mintha látott volna egy tekintetet, hasonlót ugyan az apjéhez, de mégsem volt az övé, apja említette, hogy ha békésebb idők jönnek és befejezi a görög fordítást, visz-

szatérnek a városba, átnyújtja Thomas nagyapjának a nyomtatásra kész munkát, tanulni küld engem az egyetemre, gondolta Thomas, látta maga előtt az egyetem épületét, a tanulószobákat, a boltíves kaput, a tágas előcsarnokot, a tölgyfa lépcsősört, a térképeket a meszelt falú folyosók falán, elmondom, milyen az egyetem, mondta a kutyának

eltávolodtak a tengertől, erdei ösvényen haladtak, rétre értek, egy csapáson visszatértek a partra, a hullámok holtesteket sodortak eléjük, a kutya vonyított, elrohant, visszaroht, Thomas simogatta, próbálta nyugtatni, átlépett a tetemen, meg lehet szokni, mondta, apjától hallotta, hogy nincs olyan képtelenség, amit ne tekinthetne az ember természetesnek, megtorpant, rázkódott a teste, remegett a keze, kinek beszélek? gondolta, kavarogtak az emlékei, tovább beszélt a kutyához, úgy érezte, hogy ami történt, az más, mint amit el tud mondani, apám talán azért mondott el sok mindent, gondolta, hogy ezzel is őrizhesse az emlékeit, tudod, mondta, azt is, apámtól hallottam, hogy az ember nem menekülhet önmagától, jól van, kutya, elmondtam, amire képes voltam, előre, tovább, északnak, este elhagyott pajtához értek

a szalma száraz volt, a kutya körülszimatolt, kikapart a földből egy madártete-
met, Thomas szelt a kenyérből, szalonnából, amit a Fegyverkovácstól kapott, őrző
kutya lehettél, a gazdád házat őrizted, volt neved, elsorolt néhány nevet, a kutya te-
kintete nem változott, Kutyának foglak nevezni, inkább Őrzőkutyának, mégis, egy-
szerűen Kutyának, Kutya, Kutya, hajtogatta, amíg a kutya tekintete megváltozott,
Thomas még néhányszor elismételte, simogatta a fejét, a kutya a lábához dörgölő-
dzött, kiment, letelepedett a fészker előtt, fülelt, Thomas elégedett volt

ezen az éjszakán nem álmodott az egykori gyerekszoba falán függő festmény vi-
torlásairól, a tüzelő ágyúkról, az anyja csókját érezte, felriadt, a kutya nyalogatta a
homlokát, hajnalodott, a tenger vörösen, távolabb sárgán ragyogott, indulunk,
mondta Thomas, hosszú út van előttünk, a kutya nem mozdult, nyugtalanul a leve-
gőbe szimatolt, előbb érezte meg a lódobogást, mint ahogy Thomas meghallotta, jól
ismerte, hozzászokott, az sem volt számára újdonság, hogy kiáltott

Fuss!... Menekülj!...

a kutya a nadrágjába kapott, próbálta magával hurcolni

nekem késő, ha futok, csak gyanút keltek, úgy is utolérnek... fuss!...

a kutya eltűnt a fák között

a két lovas katona a fészkerhez terelte. Az egyik leszállt a lováról. Hadnagy, ismer-
te fel a zubbonyjelzésről Thomas, kisfiúként látta a városba betörő lovasok élén a
hadnagyokat, kiáltás nélkül dőfték a katonák az útjukba kerülőkbe a dárdáikat, jó,
hogy a kutyát elkergettem, gondolta

a Hadnagy Thomashoz lépett, nem akart vele sok időt eltölteni, útban voltak,
a főparancsnokság üzenetét vitték a támadáshoz csatlakozó ezrednek, ki lehet ez a
fiú, talán hírvivő, talán csak egy kóborló fickó, ki kell vallasnom, lehet, hogy meg-
tudhatok valamit, ami a parancsnokság hasznára lesz, szép ember a Hadnagy, gon-

dolta Thomas, alig idősebb nálam, eszébe jutott, hogy a tanyán, ahol vándorlásukban megtelepedtek, szép embernek mondta az apját az Asszony, aki segített a frissen ásott gödörbe a teste mellé helyezni az apja levágott fejét, az erdő szélső fájáról felröppent egy madár, körözött felettük

mi a neved?

megmondta

mi a vallásod?

tudta, mit kell válaszolnia, katolikus vagyok

honnan jöttél?

ismerte a közeli tanyák nevét, kimondta az egyikét, nem lepte meg, hogy a Hadnagy beszéli a nyelvét, apjától hallotta, hogy a spanyol seregben flandriaiak, németek is vannak

hová mész?

másik város nevét mondta

miért oda?

apámhoz...

katona?

könyveket fordít

milyen könyveket?

hallgatott

mi van a zsákodban?

élelem

mi még?

az a könyv, amit apám fordít

milyen katonaság őrzi a várost, ahová mész?

hallgatott

a másik katona gallyakat gyűjtött, tüzet rakott

mit tudsz a katonaságról?

semmit arról

hazudsz

nem

errefelé mindenki az új vallás híve

a mi családunk nem

értelmes fickó, gondolta a Hadnagy, alig fiatalabb nálam, lehet, hogy előreküldték, lehet, hogy híreket gyűjt a csapatainkról, ki kell vallasnom, lehet, hogy amióta eljöttünk Leidenből, megerősítették a városfalakat az újabb harcok miatt, gondolta Thomas, talán erre kíváncsi, ezek megölik a foglyaikat, akár megtudnak tőlük valamit, akár nem, akár mondanak valamit, akár nem

belökték a fészerbe

a Hadnagy utána ment, a homályban csak kavargó szürke foszlányokat látott, mintha peremük lett volna, ahonnan a mélybe lehet zuhanni, megszedült, mintha

zuhant volna, ismerős érzés volt, hasonló ahhoz, mint amikor a nyeregben előrehajolva lecsapott a kardjával egy testre, meg kell majd ölni ezt a fickót, gondolta, biztosan hazudik, de ha nem, akkor is veszélyes lehet, hírt vihet rólunk, a parancs az, hogy foglyot nem ejthetünk, az őrzésükre sem ember, sem idő, a fészker szalmateteje ép volt, egyik oldalán néhány rönkfa hiányzott, közeledett az este, a katona itatta a lovakat a tengernél

Thomas a sarokba húzódott, meg fog ölni, gondolta, ha akarná sem engedhet el, ismerte a szokásait, a Hadnagy kiszolgáltatottnak látta a tekintetét, az eléjük kerülő asszonyoké volt ilyen, tudták, hogy megerősokolják, aztán megölik őket

kiszórta Thomas zsákjának tartalmát a szalmára, kevés élelem, teleírt lapok, belelapozott a könyvbe

érted, ami benne van?

azt a nyelvet nem

hogyan került hozzád?

apám fordította, az egyetemen kaptam

abban a városban, ahová igyekszel, nincs egyetem

Thomas hallgatott

ha apádhoz mész, miért nálad van a könyve... hazudsz...

Thomas hallgatott

a Hadnagy behívta a katonát, parancsot adott, hogy verje a fiút, amíg csak meg nem mondja, honnan jön, hová megy, van-e katonaság ott, ahová igyekszik

a katona verni kezdte Thomast, begyakorolt mozdulatokkal ütötte előbb a hasát, aztán a fejét

Thomas többször kimondta egy másik város nevét, többször kimondta, hogy ott nem látott katonákat, a családja katolikus, elhatározta, hogy a következő útésre összeeszik, a katona unott arccal verte, a Hadnagy intett, hagyja abba

gondold meg, mi vár rád, ha tovább hazudsz, nem biztos, hogy hazudik, gondolta, olvastak egymás tekintetéből, a pillanat tört része alatt felcsillant a szemükben a kölcsönös megértés, a Hadnagy elfordult, felemelte a szalmáról a könyvet, belelapozott

tízéves korától nyelvekre tanították, ismerkedett a göröggel, a latinnal, a némettel. Apja a királyi udvarban a Haditanács tagja volt, elvárta, hogy naponta vívőleckét vegyen, megtanuljon a lovakkal bánni, felkeresse a komor vár könyvtárát. Az íróasztala mögé húzódó igazgató tudta, hogy apja az uralkodó bizalmasa, azt is tudta, ismerte a szerencse változékonyságát, hogy bizonytalan, meddig, amiképpen annak előtte és azután is szállt a palotákban a hírek, a suttogások, a gyanakvás, a rágalmak, a szavak, mintha ragadozó madarak lettek volna, surrantak a lépcsők a márványpadlókon a kupolák freskóiról lepillantó angyalok tekintetétől kísérve, apja is tudta, hogy bármikor eljárás válthatja fel a bizalmat, katonának szánta, tanulja meg a fegyverforgatást, tanulja meg védeni magát, a könyvtárigazgató mindig eléje sietett, előzékenyen emelte ki számára a könyveket, kérdéseire gondosan

válaszolt, ajánlatokat tett, hogy kiknek a munkáival ismerkedjen, egy alkalommal maga mellé ültette, felolvasott egy kötetből, a rómaiak ostromhoz láttak, olvasta, kívánták a veszedelmeket, voltak közöttük, akik vitézségből, mások vad prédavágyból, a babonás nép áldozott a csodás jeleknek, a férfiak is, a nők is elszántak voltak, folyt a vér, aki tudott, menekült, hosszú sorokban hagyták el otthonaikat, mások magányosan bujdokoltak, miközben a felolvasást hallgatta, úgy érezte, mintha olyan eseményekről hallana, amilyenekről apja a Haditanács üléséről hazatérve néhány szót mondott, rejtse magadba, figyelmeztette, a Tanács ülései titkosak, de tudnod kell, mi vesz körül

római történetíró munkája, mondta az igazgató

mikor írták?

régen

tovább olvasott

az emlékek leírása azért fontos, hogy az érdemeket ne borítsa hallgatás, és a hitvány szavaknak és tetteknek félniük kelljen az utódok ítéletétől, becsukta a könyvet, átvezette a szomszédos terembe

a falakon festmények

királyunk kedvére, mondta az igazgató, a kiválóak képeit gyűjti

az ablaksorral szemközti falon függő kép előtt már többször megállt, az igazgatóhoz fordult

mi ez, uram?

ha sokáig nézed, felfedezheted rajta mindazt, amit az imént felolvastam

van, amikor úgy érzem, hogy értem, amit látok... de minden összezavarodik...

hosszú az út a megértésig

nyugtalanít, hogy nem értem

bizonyára ez volt a festő célja, a nyugtalanítás néha több hasznot hozhat, mint a könnyen érthető... a képnek három síkja van

ezt látom

az alsón a mindennapjaikat élő alakok... az egyik kézen fogva vezet egy gyereket, a másik karosszékében üldögél

egy szörnyet is látok

a festő a szörnyeket is a mindennapokhoz sorolta... jelek...

mit jelent az, hogy jelek?

erre sok magyarázat született, voltak, akik az állatokat a gonoszság jelképének tekintették, a halakat a sátán képének, a fejekre helyezett fordított tölcsért a csalárdság jelének, a varangyos békát a bujaságénak, a bagoly az alattomoságot jelentette, a középső síkon hatalmas szénásszekér, hatalmas kerekei őrlik az alájuk kerülőket, figyeld meg a halálra szántak tekintetét

ilyen nagy szénásszekér nincs

az igazgató elmosolyodott

ilyen hatalmas kerekek sincsenek

figyeld meg, mondta az igazgató, de elhallgatott

a hatalmas ablakokon betörő fény sávot húzott a márványpadlón, a sávon feketecsuhás férfi közeledett, könnyed léptekkel haladt el mellettük, nem vetve rájuk pillantást, a léptek surranó hangja mintha távolról hallatszott volna, mint olyané, aki messziről jön és messzire siet, a csuklya a homlokába csúszott a szemét eltakarva, mintha nem is lett volna tekintete, csak a hegyes orr, az előremeredő áll, fehér volt az arcbőre, mintha festett maszkot viselt volna

ilyen hatalmas szekerek nincsenek, ismételte

az alak megtorpant

az igazgató hallgatott

és a felső síkon...? kérdezte

az igazgató megvárta, amíg a feketecsuhás kilép egy félreeső ajtón

holnap beszéljünk róla... légy figyelmes... nincs rá mód, hogy elmeneküljünk önmagunk elől

ez mit jelent?

holnap...

egymagában állt a kép előtt, mintha a surranó léptek hangját még mindig hallotta volna

más hangja volt az apja csizmás lépteinek, ebédre, vacsorára a család tagjainak pontos időben el kellett foglalniuk a helyüket a terem hatalmas tölgyfaasztalánál, szótlánul várták apja érkezését, a lépései hallatszottak akkor is, amikor még nem nyílt előtte az ajtó, mintha a levegőt is remegtette volna, mintha a függönyöket is lebegtette volna a hangzásuk, mintha még akkor is hallották volna, amikor apja már elfoglalta a helyét az asztalfőn, a tekintete is súlyos volt, mint a léptei

másnap visszament a könyvtárba, választ várt a kérdésére, az igazgató asztalánál a feketecsuhás férfi ült, csuklyáját ezúttal a tarkójára tolt, apró sötétszínű szem volt, az orra most is hegyesen meredt előre, felállt, köszöntötték egymást

az igazgató urat keresem

a férfi a fejét rázta

tegnap hallgattam a magyarázatát

ki vagy, fiam?

megemlítette apját, az ő tanácsára látogatja a könyvtárat, mondta, hozzátette, hogy apja a Haditanács tagja

holnap, mondta a férfi, hasonlóan az igazgatóhoz, holnap...

apja ebéd után magához intette, az Államtanács valamennyi tagját foglyul ejtették, várható, hogy a Haditanácsban is változások lesznek, minden megtörténhet és mindennek az ellenkezője is, intézkedtem, mondta az apja, hogy jó barátom fogadjon az ezredébe, ott biztonságban leszel, bármi is történjen velem, mindig gondoldj a családunk hagyományaira, szerezz érdemeket, az ezredparancsnok szívesen fogadta, később dicsérte ügyességét a kardforgatásban, lovaglásban, rövidesen hadnagyi rangra emelte, magához rendelve tudtára adta, hogy hírei szerint apja már nem tag-

ja a Haditanácsnak, de bántalom nem érte, amikor első alkalommal vezetve rohamra szakaszát az élen vágózott a lova nyakára hajolva, készen, hogy kardjával fejekre, vállakra csapjon le, a fröccsenő vérben gázolt át a testeken, a lovak patái alatt a sebesültek végsőket kiáltozva, combszorítással tartotta magát a nyeregben, visszatérve fogadta a parancsnok dicséretét, szerette volna megtudni, van-e újabb hír az apjáról, de jobbnak látta, ha hallgat és a kérdéseivel nem kelt gyanút, újabb parancsra a mellé beosztott tapasztalt katonával járőrbe indult, a másik szárnyon készenülő csapatnak kell elvinniük a közös támadás időpontját, bárki útjába kerül, valassa ki, hogy tud-e valamit az ellenség helyzetéről, fogoly őrzésére sem idő, sem ember, a mellé rendelt katona ismeri a vidéket, mutatja a legrövidebb utat a tengerparton, az erdei ösvényeken

fellapozza, olvassa a fiú zsákjából a szalmára szórt könyvet. Hasonló gondolatokat talál benne, mint amiket a nagy könyvtár igazgatója felolvasott, mi történhetett vele, vajon apám tagja lesz-e az új Haditanácsnak, végre kell hajtanom a parancsot, apám biztonsága miatt is, foglyot nem ejthetek, őrzésre nincs lehetőség, reggel még utasítom a katonát, hogy verje tovább a fiút, talán mégis kiszedhetünk belőle valamit, a tekintete nyílt, nem tudja titkolni, hogy hazudik, mintha belenyugvás is lett volna a pillantásában, mint aki tudja, hogy nem tehetek mást, minthogy vallatom, akkor is megöl, ha hallgatok, gondolja Thomas, akkor is, ha elárulom, hogy Leiden falait megerősítették, katonák gyülekeztek a védelemre, amikor apámmal eljöttünk, meg fog ölni, semmire nincs magyarázat, arra sem volt, hogy miért ölték meg apámat

kölcsönös megértés a tekintetükben, Thomas elfordul, a Hadnagy kimegy, felváltja a katonát a kihamvadó tűz mellett, a katona magára teríti a köpenyét, elalszik

Thomas vár, egy idő után visszarokodik a zsákba, holdfény nem világít, az éjszaka mégsem teljesen sötét, könyökére támaszkodva húzza maga után a zsákot, eléri a rönkfák közötti nyílást, átbújik, látja, hogy a Hadnagy is elaludt, az ütésektől sajog az álla, a vér rászáradt a felhasadt bőrre, kúszik, eléri az erdőt, megtanultam bujkálni, most már szökni is megtanultam, gondolja, mi várhat a Hadnagyra, alig idősebb nálam, reggel megölt volna, lehet, hogy nem ő, parancsot adott volna a másíknak

a Katona felkötötte a kardját, körbejárt, a Hadnagy bement a fészerbe, felkiáltott, a Katona berohant, a Hadnagy úr volt őrségben, vádló hangon megismételte, körbejárták a fészert, nyomokat kerestek, a Hadnagy az apjára gondolt, nem én voltam őrségben, ismételte a Katona, a parancsnok bizalmasa, jelentést tesz majd, hogy szökni hagytam a foglyot, gondolta a Hadnagy, a fiú hazudott, hírt visz majd rólunk a városba, megtudják, hogy közelednek a csapataink

a Katona lement a vízpartra, nézelődött, visszajött, felnyergelte a lovakat, intett, hogy induljanak, nem titkolja, hogy már ő irányít, a sorsom tőle függ, gondolta a Hadnagy, később sem tudta, mi játszódott le benne a pillanat tört része alatt, szél kerekedett, az erdőszéli fák ágai hajladoztak, a Katona türelmetlenül intett, a Had-

nagy mögötte lépkedett, kétszer vágott kardjával a zubonygallér és a vastag szálú, fekete haj között a napégette bőrre, a kilövellő vér szagától megszédült, leült a holttest mellé, várt, feltápáskodott leveleket markolt, letörölte a vért a kardjáról, karjánál fogva hurcolta a tetemet az erdőig, fokosával mélyedést ásott, begörgette a testet, földet, leveleket húzott rá, kardlappal csapott a katona lovára, a ló elporoszkált, meg kellett tennem, gondolta a Hadnagy, nyeregbe szállt, vinnem kell a parancsot a közös támadás időpontjáról, vágta a lovát

Thomas a zsákot szorítva futott, az erdő lombjain áttörő napfény sávot rajzolt az ösvényre, lépteiket hallott maga mögött, de nem látott senkit, aki követte volna, a saját lépteim hangját hallom mindenfelől, gondolta, kiért az erdőből, letért a tengerpartra, a sárban a lábnyomok elárlhatnak, gondolta, átvágott egy újabb facsoportig

a Kutya a sűrűből rohant ki, körülugrálta, vinnyogott, a lábához dörgölte a testét, Thomas simogatta, jól van Kutya, ügyes vagy, te is tudsz menekülni, haladtak, Thomas újra beszélt a Kutyához, elmondta, hogy verték, ha tovább vernek, hazudtam volna még valamit, azt hiszem akkor is megöltek volna, ha beszélek, akkor is, ha hallgatok, szelíd fiúnak látta a Hadnagyot, nem tudott szabadulni a tekintetétől, szégyent is érzett, amiért a fészkerben egy ideig belenyugodott, hogy elérkezett a vég-órája, esteledett, egymás mellé telepedtek, vágott a megmaradt kenyérből, a szalonnából adott a kutyának is, felfigyeltek

a furulyaszó közeledett, távolodott, újra közeledett, mintha a felhők felől hallatszott volna, mintha a tenger irányából, elkeveredve a hullámzúgással, Thomas úgy érezte, hozzá is szól, feleletként arra, amit a Kutyának sem tudott elmondani, amire nem talált szavakat, amikor apjával délre vándoroltak, hallott hasonló furulyaszót, el is mondta apjának a tanyán, hogy emlékszik rá, megtörténik, mondta az apja, hogy hasonlóak azoknak az érzései, akik nem is tudnak egymásról, ezt nem értette, de restellte bevallani, a Kutya hozzábújt, ugye szép, mondta Thomas, hallgatták a furulyaszót, amíg elnyelte a közeledő szekérszörgés